

Den skumma underjordiska pirattidskriften

Fritänkaren

alternativ oberoende kulturtidskrift

för bl.a. litteratur, musik och film,

Nr. 27 November 1994.

Andra Årgångens sista nummer.

Redaktör och ansvarig utgivare: Christian Lanciai

Stabila medarbetare:

John Bede (Gray), Londonderry, Nordirland

Johannes B. Westerberg, teolog, Asien

Doktor Sandy, östra Europa, läkare

Instabila medarbetare:

ett obegränsat antal, som ständigt inbjuder flera.

Fritänkaren beräknas utkomma med 12 nummer årligen eller mer på budgetbasis i anspråkslös form utan kommersiella annonser.

Tidningen är personlig men får överlåtas.

Innehåll i detta nummer :

Skygglappar - en dokumenterad betraktelse av Anita Ahrens	2
Protokoll rörande surströmmingsinmundigande 22.10.1994 (med även Bellman- och pyramidala EU-diskussioner)	3
Frågan om att rösta för pest eller kolera - fortsatt EU-debatt	5
En katolik undrar inför besynnerligheter inom Svenska Kyrkan	5
En f.d. scientolog träder fram	6
Aziz Nesin i Göteborg (apropå Bokmässan)	7
"Dina refuseringar" - en insändare om Wodehouse	8
"En författares dagbok" av F. Dostojevskij	8
En Kul Turrea, del 1	10
Den mirakulösa strulresan till Cambridge, del 3	13
Cypern i våra hjärtan - del 5 och avslutning	15
Besök hos musiken - akt V och avslutning	17
Filmer (bl.a. "Den Röda")	21
Mystiken tättnar över Himalaya - brev från Indien (JBW) (med bl.a. mera om Lobsang Rampa och nytt från Kailash)	22

På beställning kan såväl tidigare nummer som enbart tidigare artiklar och följetongavsnitt erhållas. Utom inom Sverige distribueras tidskriften även till de flesta andra länder i Europa samt några i Asien och Amerika på svenska och (i mindre format) på engelska - när tiden räcker till!

Stående litterär annons

Se insändaren om Wodehouse, artikel sid. 5

"Jag anser att var och en måste tala så öppet och så rent ut som möjligt utan att skämmas för att vissa tankar blottas i naiv nakenhet."

- F. Dostojevskij i "En författares dagbok",
kunde tjäna som måtto för Fritänkaren.

Göteborg den 7 november 1994.

Skygglappar

Fenomenet är förödande. Som ung är man i regel öppen för allt, man är villig att pröva allt och gör det gärna, och man känner att ingenting mänskligt bör vara en främmande. Detta är det naturliga, öppna, friska tillståndet. Som 30-åring vill man redan ha en säng att sova i och helst en fast bostad. Där börjar inrutandet och begränsningen av ens leverne. Vid 40 börjar man redan bli beroende av sina rutiner och av att de inte rubbas. Men det finns ingen takt utan att den rubbas. Med åren blir man mer och mer känslig mot alla störningar i ens egen rytm, och det blir mer och mer angeläget för en att lägga ner mer och mer energi på att skydda sig mot störningar. Detta leder automatiskt in i självisolering och senilitet.

Faran ligger i att inte märka när man börjar använda skygglappar, när försvaret mot yttre störningar övergår i blinda reaktioner, när man blir irriterad och låter sig bli irriterad utan att man själv förstår varför, när man skenar iväg med sin egen naturliga irrationalitet.

Det gäller att vara på vakt mot sig själv och mot sina egna skygglappar, mot sin rädsla för att få se vad man inte vill se och få uppleva vad man inte vill uppleva. Om man en gång låter skygglapparna växa fram så att man inte längre kan se bakom dem är man förlorad.

Följden av skygglappsodlingen är 1) inskränkthet, 2) själslig blindhet, 3) ständigt mer reducerad förståelse, perspektiv och distans, 4) stygghet, elakhet och omedveten ondskas, 5) ständigt tilltagande rädsla med risk för paranoia, och 6) döden.

I stället måste man vara villig att uppleva allt och förstå allt, och det man inte förstår måste man anstränga sig att förstå. Man behöver aldrig förlora det ungdomliga frisinnet, att ingenting mänskligt bör vara en främmande, som är det enda naturliga och friska tillståndet. Det värsta man kan göra mot sig själv är att börja begränsa sig själv med att sätta stopp för sig själv, exempelvis klippa av

kontakter, bryta relationer, bannlysa och exkommunicera, förstöra böcker och minnen eller neka sig umgänge.

"Döm inte på det att ni inte må bli dömda." Man kan bara rättvist döma sig själv. Och vilket annat sällskap som helst är bättre än ens eget.

- Anita Ahrens

(När red. frågade Anita om vi fick dokumentera hennes intressanta betraktelse i Fritänkaren svarade hon att hon inte kom ihåg att hon undsluppit sig den. Vi har naturligtvis redigerat och givit den en mer litterär utformning. Sammanlunda plågade Sokrates säga om Platon: "Han lägger en massa ord i min mun som jag inte hade en aning om att jag någonsin hade sagt.")

Protokoll rörande surströmmingsinmundigandet

den 22 oktober anno domini 1994 å okänd ort.

§1 vidtogs förberedande inmundiganden av whisky, sherry, campari eller alla tre.

§2 konstaterades det, att då damerna var i minoritet måste det sitta två män på varje dam.

§3 konstaterades brännvins sortererna vara legio till antalet, bland annat jubileumsakvavit, pors, besk, ett antal slaviska varianter, Åbroddsakvavit förutom vanligt renat bland övriga sorter, varför sortimentet ej befarades ta slut genast.

§4 konstaterades surströmmingssortererna vara två till antalet, en ny och en gammal, av vilka den ena påfanns vara fastare än den andra, ehuru dock båda i tillbörlig ordning stank trots förberedande ventilerings.

§5 föredrogs förberedande snapsvisor och andra visor sjungna med eller utan dirigent på instinkt eller utan i kör eller utan, dvs. solistiskt eller allsångsmässigt som alternativ till reguljär kvartettsång, ehuru esomoftast alla tre alternativen sammanblandades.

§6 kalasades det på surströmming under tillbörlig stank. Allt i samband med denna rit ansågs ej lämpligt föredraga offentligt eller i protokollet.

§7 dokumenterades fallet med den av TV 1 censurerade 90-åringen, som ej offentligt fick avslöja sina dagliga vanor, då dessa inbegrep dagliga orgier i grannens olagliga hemtryckeri. (Endast för initierade.)

§8 tackade den befintliga professionella kyrkosångaren högtidligt med salvelsefull och seriös skönsång för bl.a. mat som luktar as.

§9 övergick surströmmingsinmundigandet i inmundigandet av ost, vindruvor, kaffe, samt kamomillabulle med mjölk, varvid all surströmming torde ha drunknat.

§10 överläts återstående surströmmingar åt vildmarkens asgamar och hyenor med andra tacksamma djuriska läckergommar.

§11 diskuterades Aladdin versus Wiernougat samt problemet med att alla Aladdins bästa praliner alltid genast försvann medan ingen ville förbarma sig över de sista med körsbärslikör, vilket problem inte förelåg med Fazers Wiernougat.

§12 urartade hela tillställningen i en allmän EU-debatt, varvid italienska parlamentsscener med knytnävsslagsmål och näsblod näst intill överträffades.

§13 slog de sista kombattanterna till tillfällig reträtt klockan 01.30 efter 6,5 timmars intensiv behandling av alla dagens ärenden.

En övrig, högst väsentlig fråga: togs upp huruvida det kom sig att endast tre verser av Bellmans "Joachim uti Babylon" i allmänhet sjunges medan de övriga fem alltid tigs ihjäl och censureras.

Det har framkommit vid senare forskning, att de verser som i allmänhet sjungs av "Joachim uti Babylon" är verserna 1, 5 och 6 medan således verserna 2-4 samt 7-8 är de censurerade. Anledningen till detta må antydast av den här avslöjade versen nummer 7:

"Väl förstår man gubbarna nog,
vad de hade i sinne;
vita linne, vita linne, ögat lätt bedrog.
Ögat drog hjärtat, men Susanna drog allt.
Lås var för porten, det var så befallt.
Hurra gubbar! Hurra gubbar! Blodet bliver kallt,"
och så vidare.

Nämnas bör i sammanhanget, att Bellman även komponerat en sång till Potifars hustru, som börjar: "En Potifars hustru med sköna manér," som aldrig sjungs offentligt.

Vid sammanträdets definitiva tillfälliga avslutande den 29.10 samma år påvisades bland annat den otroliga framsyntheten hos Egyptens faraoner när de konstruerade sina pyramider med 1900-talets turistnäring i åtanke. Det förmodades att faraonerna genomdrivit sina byggnadsföretag i förvisning om att de under 1900-talet skulle börja gå med vinst. I synnerhet poängterades farao Cheops' utomordentliga finurlighet i att inte ta med sig något in i den största pyramiden med de flesta tomma rummen för att därmed förbrylla fem millenniers kommande generationer och fylla världshistorien med spekulationer bara för att få förbli ett centrum för allas uppmärksamhet i fem millennier efter sin död och längre. Därmed hade EU-debatten kommit på avvägar.

Frågan om att rösta för pest eller kolera

Spörsmålet är inte fullt så enkelt som det tycks förefalla. Tre ämnen dominerar frågan:

1. Samarbete är bättre än motsatsen. Ett fredligt samarbete för ett fredligt Europa är bättre än motsatsen, i synnerhet som Tyskland fortfarande behöver kontrolleras och bevakas, vilket kanske bara kan ske genom ett starkt EU.

2. Större utbildningsmöjligheter genom mera internationella perspektiv.

3. Öppnare gränser för liberalare narkotikapolitik. Detta är ja-röstarnas stora fasa då de vet att de ingenting har att sätta emot denna brydsamma fara.

Kort sagt, frågan är inte så enkel som att bara rösta för pest eller kolera. Som en sade: röstar man för pesten så slipper man ändå inte koleran, och röstar man för kolera så kommer man ändå inte undan pesten.

En katolik ställer sig frågande inför besynnerligheter inom Svenska Kyrkan

Från katolskt håll har en märklig förfrågan ställts till Fritänkaren i samband med avstängningen av en präst från en av stadens mer betydande församlingar, dock icke Domkyrko. Denne präst har uppenbarligen utsatts för en komplot från sin församlings kyrkoherdes sida, då denne samlat 21 namnunderskrifter mot prästen i fråga för avstängning av denne medan endast 6 av dessa 21 anställda i församlingen haft med denna prästen att göra. Komplotten förefaller märklig då den förstärker mönstret av tidigare liknande komplotter från sagde kyrkoherdes sida mot andra präster och anställda i församlingen som sedermera avstängts eller förflyttats. Den i blåsten varande prästen är nu tillfälligt ur bruk i väntan på behandling av ärendet hos domkapitlet, regeringsrätten, med mera. Förhandlingarna försvåras av att alla viktiga dokument av biskopen har hemligstämplats såsom "hemlig själavård". Inför intresserade journalisters nyfikna ögon framstår dock dessa hemligstämplade brev av "hemlig själavård" som banala exempel på gnäll- och förtalskampanjer.

Att det föreligger samarbetssvårigheter mellan berörde präst och hans kyrkoherde förefaller uppenbart, då biskopens förordnande av samtal mellan de båda parterna för att överbrygga svårigheterna struntades i av kyrkoherden, som avbröt dessa försök till samtal utan någon förklaring.

Från läkarvetenskapligt håll föreligger misstanke om att någon av de båda parterna lider av någon form av paranoia. Vilken part det är torde indikeras av det faktum att det förekommit drastiska sammanstötningar mellan sagde kyrkoherde och ett antal andra personer inte minst angående sporadiskt bruk av församlingens kopieringsmaskin och telefon, vilket kyrkoherden inte visat någon förståelse eller tolerans för medan han å andra sidan visat prov på hög toleransnivå i andra sociala avseenden.

Samtidigt grasserar debatten om att riva Göteborgs tomma statskyrkor i stället för att överlåta dem åt andra kristna församlingar, främst den katolska och olika ortodoxa sådana, som trängs i för små lokaler och har ett hektiskt gudstjänstliv, medan Svenska Kyrkan tydligen hellre avstänger sina präster på grund av paranoida komplotter från deras överordnades sida än betänker att upplåta tomma lokaler åt annat kristet bruk.

Fritänkaren har förståelse för ifrågavarande katoliks ifrågasättande av besynnerliga turer inom Svenska Kyrkan.

En f.d. scientolog träder fram

Hon ringde till oss från en annan stad och talade i två timmar. Fastän hon själv är journalist vägrar hon själv skriva om saken då den är för känslig. Däremot har hon gett Fritänkaren rätt att formulera ett koncentrat av vad hon haft på hjärtat. Här är resultatet av denna märkliga intervju:

"Jag kan bara träda fram på ett villkor, och det villkoret måste respekteras fullkomligt. Jag har förlorat 500,000 kronor på scientology, det kommer jag att ångra för resten av mitt liv, ingenting kan bota de skador jag har lidit, och det enda jag kan göra åt saken är att slippa få mer bråk med scientology. Därför måste min anonymitet respekteras fullkomligt.

Efter två års baksmälla har jag rannsakat mig själv och analyserat situationen. Om jag inte hade lyckats inse och erkänna för mig själv vilken idiot jag var hade jag sannolikt begått självmord. Att f.d. scientologer begår eller försöker begå eller överväger självmord är inte ovanligt, tills de erkänner för sig själva vilka idioter de har varit.

Fenomenet scientology är berusande och lätt att gå på. Vad som fångar en är känslan av säkerhet. Den scientologiska teknologin är på sitt sätt en perfektion som är maktberusande. Man får en känsla av att ha fullkomligt herravälde över sitt liv och sitt undermedvetna. Man tror att man kan kontrollera allt.

Denna känsla är resultatet av scientologisk auditering. Man blir liksom salig. Problemet är att det inte varar så länge. Sanningens ögonblick är bara ett ögonblick. När man förlorat det längtar man efter att få det tillbaka, och då vill man gå vidare på "bron till fullständig frihet". Men varje steg på denna bro är dyrare än det föregående.

Jag har följt med artiklarna i Fritänkaren. I den första liknas scientology vid en fälla. Det *är* en fälla men i första hand en ekonomisk fälla. Om man saknar distans, vilket de flesta gör, blir man beroende av scientology lika lätt och på samma sätt som narkomaner och alkoholister. Men scientologys "drog" är farligare, för den är enbart andlig. Därför är den ofarlig och till och med konstruktiv i lämpliga doser. Men faran är att den lockar till missbruk.

I hela världen har scientology fått dåligt rykte genom påstådda "svindlerier", genom att klienter frestats till att ta banklån för att finansiera sina kurser utan någon återbetalningsplan, och genom andra fall som mitt av "baksmälla och bitterhet". Men jag är inte bitter eller hämndlysten. Jag har lidit min baksmälla och vill inte lida mer. *Jag står för mitt brott mot mig själv, och bara därför kan jag överleva.*

Det enda bedrägeriet med scientology är att man ges den illusionen att scientology är den enda vägen. Det finns ingen motsvarighet till den scientologiska teknologin, och därför är den ofelbar.

Som sådan är den värdefull som alternativ till medicinering, psykiatri och andra farligare fällor. Men scientology är inte den enda vägen. Den är en återvändsgränd genom sin egen begränsning. Dess begränsning är de ständigt dyrare kursavgifterna. Därmed är scientology ett privilegium förbehållet de rika eller de som är villiga till att bli scientologys heltidsanställda slavar för evigt. Alla andra är uteslutna.

Smärtgränsen överskrider man när man inte längre kan fortsätta på "Bron", när ens pengar tar slut och när man genomskådar fällan. Ju längre man gått, desto svårare blir baksmällan. Det kan bara liknas vid abstinensbesvär eller melankolin efter en skilsmässa, en lång givande resa eller ett avslutat företag eller vid

pensioneringen. Det måste bli en kris, och när man överlevt den, om man gör det, inser man, att en sådan erfarenhet hade man varit lyckligare utan.

Därmed vill jag inte säga att erfarenheten inte var värd sitt pris. Men det är en erfarenhet som inte gör en lycklig.

Som tur var hade jag varken barn eller anhöriga som blev lidande genom mitt självsvald. Hade jag haft det hade jag aldrig kunnat förlåta mig själv. Man kan förlåta sig själv sina egna misstag bara så länge de inte drabbar andra."

Efter detta samtal den 12 oktober formulerade vi resultatet av intervjun och sände genast en kopia till vår teolog i Himalaya. Det är ju så med scientologin att den knappast har någon teologi - i dess prästutbildning är Johannesevangeliet det enda ur Bibeln som prästen behöver studera. Därför tänkte vi det kunde vara intressant med en erfaren teologs syn på saken. Johannes synpunkter återfinns i hans senaste brev sid. 16 längst ner ff.

Göteborgs-Posten hade den 20 augusti en uppseendeväckande artikel om en 18-åring som satsat 40,000 kronor på scientologiska kurser och därefter övertalats att ta tillbaka pengarna för sina föräldrars skull, som skänkt honom dem. Några veckor senare publicerade Göteborgs-Posten en insändare från en scientolog som försvarade sin religion. Därmed kan Göteborgs-Posten inte anklagas för att ha fört någon ensidig propaganda mot scientologykyrkan.

Aziz Nesin i Göteborg

Fritänkaren uppmärksammade honom redan i nummer 6 (9.3.1993) innan han den sommaren dök upp i dagstidningarna i samband med det fundamentalistiska attentatet mot hans hotell i Turkiet där 38 oskyldiga människor dog. Han är en av de fyra ledande författarpionjärerna i kampanjen för en uppluckring av islam då de andra tre är Salman Rushdie, Taslima Nasrin och nobelpristagaren Naguib Mahfouz. Den sistnämnda har fått kritik för att ha kompromissat med fundamentalisterna, men detta har han helt enkelt blivit tvungen till att göra för att överleva. Ändå har han utsatts för fundamentalistiskt attentat.

På bokmässan i Göteborg har Aziz Nesin emellertid poängterat att fundamentalismen inte bara är ett islamskt problem. "Fundamentalism och fanatism finns även inom judendom, kristendom och hinduism utom i andra rasistiska och fascistiska rörelser." Han menar att denna i dess olika former idag utgör det största hotet mot världsfreden. "En fanatisk trohet till ett religiöst skrivet budskap är fiende till både fred och tolerans då det inte kan acceptera demokratibegreppet." Han är nu 79 år gammal, en liten vithårig man full av energi fortfarande och orubblig i sitt intellektuella och demokratiska motstånd mot det muslimska och militära förtrycket i sitt hemland. Har inte han med sin idealism, sitt obändiga civilkurage och sina mer än 80 böcker med eget förlag, som även hjälper andra, gjort sig förtjänt av nobelpriset?

Dina refuseringar - en insändare om Wodehouse

"Ta det lugnt, Christian. Du är ju inte ensam. Du är i alla fall inte fördärvad ännu. Se hur det gick för din så beundrade P.G.Wodehouse. Han blev världens populäraste författare, och sedan kunde han bara skriva dravel. Han åstadkom några riktigt bra och roliga böcker, som gick så bra att han festades till att massproducera sig. Den homeopatiska förtunningen av hans komiska ådra blev en så enorm ocean att han drucknade själv och försvann - det blev ingenting kvar utom bara saltvatten. Räkna dig lycklig om du slipper råka ut för dylikt.

- med lycka till från N.N."

Svar. Visserligen kan man ha sina synpunkter på majoriteten värdelösa böcker av Wodehouse, men ändå är hans goda böcker såpass goda att man ständigt fortsätter att läsa honom, och då och då träffar man på någon ny juvel. Psmith, till exempel, den perfekte skojaren, är en karaktär väl så genomarbetad som Wooster, Jeeves och Hamilton Beamish, och vi kan lugnt rekommendera "*Leave it to Psmith*", där nya förvecklingar på slottet Blandish når nya höjdpunkter av polyfon komik upphöjd till en ny dimension. Bland annat återfinner vi den otadlige och nitiske sekreteraren till husets lord i färd med att i sin citrongula pyjamas på morgonsidan av natten kasta in blomkrukor genom rutorna till sin herres rum, den ena efter den andra direkt på honom, och det av fullt logiska skäl. Före dess har han av lika fullt logiska skäl grävt ut alla geraniumplantor ur alla dessa femton stora terrassblomkrukor och lämnat dessa att försmäktas och dö på terrassen. Ändå förstår man hur denna perfekte sekreterare har tänkt.

Även "*Thank You, Jeeves*" kan rekommenderas om än den inte hör till de allra bästa. Här får Wooster delirium tremens enligt polisen, då den stackars gentlemannen lagt sig att sova i skjulet ovanför sitt hus av ren skräck för stora ludna spindlar i sitt sovrum, varför han gör förtvivlat för att inte säga desperat motstånd när polisen av bara välvilja vill hjälpa honom tillbaka till sin egen säng igen, vilken dock innehåller något helt annat än stora ludna spindlar, vilket inte polisen anar.

En författares dagbok, av F. Dostojevskij

Redan när vi första gången kom i kontakt med den store ryske författaren genom framför allt "En löjlig mänskas dröm" 1966 och existensen av "En författares dagbok" kom till ens kännedom ville man till varje pris ta del av just denna okända dagbok för dess fängslande författares skull, som var så oändligt fascinerande genom sin djupa förståelse för människan, hans inlevelse och medlidande och hans gränslösa integritet. Emellertid fanns inte denna "En författares dagbok" på svenska. Förgäves tröskade vi oss igenom "Brott och straff", "Idioten", "Bröderna Karamasov" och "Onda andar" inom 1966-68 men hittade aldrig författarens kärna i "En författares dagbok".

Med åren kom vi att läsa alla författarens verk med oändligt givande behållning, ständigt stigande intresse och ständigt upprepade gånger, men först i år, 1994, föreligger äntligen "En författares dagbok" åtminstone i utdrag på svenska, utgiven av Wahlström och Widstrand.

I denna dagbok framstår författaren som om möjligt naknare än i någon av sina romaner. Han framlägger sina personliga idéer och synpunkter utan konstnärlig dräkt i hela sin utmanande kontroversialitet. Den problematik som genast slår en an i

denna dagbok är lämpligheten i att en konstnärligt utomordentligt begåvad författare får uttrycka sig i mindre konstnärliga former än den formfulländade fiktiva romanens, som just Dostojevskij kanske bättre än någon annan behärskade. Är det inte nedlåtande för en så utsökt författare att sänka sig ner till en rent journalistisk nivå? är frågan man måste ställa sig.

Det mest anstötliga i "En författares dagbok" är författarens ensidigt ryska chauvinism, hans oförskämda och hämningslösa slavofilism. Utanför Ryssland kan sådant bara inte accepteras. Inte ens i Sverige accepteras någon pangermanistisk rasism med ett eulogiserande av 1600-talets stormakts-Sverige med dess dominans över hela Europa. Sådant luktar illa. På samma sätt måste man fnysa åt Dostojevskijs ryska panslavism.

Å andra sidan framstår Dostojevskijs öde och personlighet som desto mera underbart i sitt klara ljus genom framför allt hans karriärs höjdpunkt, talet till minnet av Pusjkin den 8 juni 1880. Man kan svårligen i världslitteraturen finna någonting mera oemotståndligt lysande och medryckande. Talet är subjektivt men så innerligt känt, så äkta till sin karaktär och så uppbyggligt att man måste omfatta dess klara ljus med enbart kärlek. Här sätter Dostojevskij pricken på i-et inte bara på sin egen karriär utan på hela den ryska kulturen.

1992 utkom även på Natur och Kultur hans hustrus memoarer på svenska för första gången i något så när fullkomligt skick. I vissa avseenden kompletterar dessa memoarer Dostojevskijs litterära livsverk medan de i andra avseenden bortförklarar väsentligheter genom mänskligt ursäktlig kvinnlig plåttrighet. Emellertid ger dessa memoarer kanske vårt bästa och mest realistiska porträtt av Dostojevskij som människa.

Denna realistiska bild är lika dualistisk som Dostojevskij själv, vilket är det spännande med den. Å ena sidan får man den tydliga och överväldigande bilden av Dostojevskij som en rysk författarmartyr. Han ställs inför en exekutionspatrull för egentligen ingenting, han döms orättvist till fyra års tukthus i Sibirien där han lider svår nöd och utvecklar sin obotliga epilepsi, och som författare får han det sedan ohyggligt svårt genom sin förfördelade bakgrund. Sämre författare än han, som Turgenev och Tolstoj, får tre gånger hans lön medan han får lida oupphörlig ekonomisk nöd med ständiga tyranniska fordringsägare över sig och en försörjningsplikt mot även sin avlidna brors familj som under omständigheterna måste bli en övermänsklig börda. Samtidigt tar han sig även an andra familjer ("Marmeladov") och hjälper ständigt andra människor i nöd fastän han knappast ens kan hjälpa sig själv. Utan den 25 år yngre duktiga hustrun hade han absolut säkert gått under.

Detta helgon Dostojevskij är det ofrånkomligt att jämföra med den andre ryske titanen Leo Tolstoj, i många avseenden hans totala motsats. Leo Tolstoj led aldrig nöd, i motsats till den ädle fattige Dostojevskij var han rik och plump, enkel och smaklös och något av en bondsk tölp. Lika intelligent lysande som Dostojevskij ofta framstår verkar Tolstoj ofta ganska dum och enfaldig i sin bondska totalt prosaiska och vanligen osköna realism. Dostojevskij kunde sjunga, han var tenor, och han kom kanske Pusjkins poesi och Gogols känsliga humor närmare än någon annan ryss, medan Tolstoj var totalt opoetisk och saknade humor och bröt med hela den ryska finkänsliga kulturen. Å andra sidan var Dostojevskij utomordentligt sjuklig, han var epileptiker och dog av överkänsliga lungor, han hade oerhört svåra nervbesvär och led av mycket dåligt minne, medan Tolstoj var hälsan själv och hade ett kristallklart minne ner till 2-årsåldern. Dostojevskijs familjeliv var rena tragedin, alla hans fyra

barn dog unga och barnlösa, medan Tolstojs familj kanske var det enda denne verkligen lyckades med.

Här kommer vi in på den andra sidan av Dostojevskijs natur, som i blyxtbelysning ställs i chockerande dager av hans närmaste vän Nikolaj Strachov: "De personer som liknar honom mest är hjälten i 'Anteckningar från ett källarhål', Svidrigajlov i 'Brott och straff' och Stavrogin i 'Onda andar'." Strachov belyser Dostojevskijs cynism, omänsklighet och elakhet och betecknar honom som patologiskt onaturlig. Strachovs "förtalsbrev" har dementerats och anklagats och attackerats in absurdum av inte bara Dostojevskijs hängivna hustru utan av hela litteraturhistorien, men brevet med dess anklagande avslöjanden av Dostojevskijs "andra demoniska" personlighet kvarstår och har aldrig kunnat bortförklaras med något lömskt motiv från Strachovs sida.

Den mest uttömmande jämförande biografien om Dostojevskij och Tolstoj är Dimitrij Meresjkovskijs berömda mästerverk från 1901-02, som i avgörande grad vänder litteraturhistoriens sympati från Tolstojs kulturfientlighet till favör för Dostojevskijs mer mänskligt konstruktiva författarskap, men även Meresjkovskij gör halt inför Dostojevskijs okartlagda avgrunder. Varje läsare av "Onda andar" upplever Stavrogins hemlighetsfulla demoniska karaktär som synonym med författarens egen. Svidrigajlov i "Brott och straff" är mera otydlig, men även jaget i "Anteckningar från ett källarhål" måste varje läsare uppleva som något av Dostojevskijs eget, och denna karaktär är lika osympatisk och obehaglig som Stavrogin. Det finns inga bevis för att Dostojevskij någonsin skulle ha haft för sig oegentligheter mot något barn, tvärtom tyder alla vittnesmål på motsatsen, men faktum är att detta synnerligen obehagliga tema upprepas tio gånger i hans romaner och läskigare för varje gång.

Detta är både det avskräckande och det mest fascinerande med Dostojevskij. Vi kommer aldrig att kunna komma på det klara med vad han egentligen gick för och vem han egentligen var. Hans okartläggningsbara avgrund utan botten förblir litteraturhistoriens kanske mest fascinerande mysterium.

30 oktober, Dostojevskijs födelsedag.

En Kul Turreta, del 1.

Min projekterade Tibetresa hade just stött på oanade hinder som överträffade Himalaya i oöverstiglighet, så att jag två veckor före avresan nödgats hoppa av denna resa, som skulle ha blivit mitt livs största och längsta, och som redan var den mest omdrömda, under smärtparoxysmer och besvikelsekval som endast andra som tvingats ge upp bestigningen av Mount Everest några meter från toppen skulle kunna förstå, när plötsligt telefonen ringde. Det var Arie Gelber från Hamburg. Vad tusan gjorde han i Hamburg när han hörde hemma i Sydafrika?

Det visade sig att han hade begått sitt livs misstag. Han hade lämnat sin perfekta tjänst och ställning i Durban före demokratiseringen av Sydafrika och i stället hamnat i Hamburg av alla ställen, som var betydligt sämre än Durban, och därefter hade omvälvningen i Sydafrika gjort förhållandena så mycket bättre där att han nu hade anledning att ångra sitt avsked från Durban för resten av livet, som hade varit ett paradys i jämförelse med Hamburg, som då mest liknade motsatsen. Men vi bestämde där och då i telefonen att jag skulle komma ner till Hamburg och muntra upp honom.

Han var fortfarande gift med sin enda fru, som fortfarande inte hade fått barn, och han frågade genast om jag på samma sätt fortfarande förblivit ungkarl, vilket jag hade.

Nu är det väl på sin plats att närmare förklara vad det är för mänska vi här har att göra med. Arie Gelber är inte sydafrikan utan israelit och tvättäkta som sådan, och han hör till den bästa israeliska kantorsskolan i den chassidistiska traditionen. Hans lärare var den gamle legendariske Rawitz, som dog nyligen 109 år gammal, en chassidistisk kompositör med absolut gehör som bildat denna skola, som särskilt utväljer elever åt sig bland bara de mest utpräglade musikaliska israeliska barn. Av de kantorer som jag som organist fått nöjet att samarbeta med i Göteborg 1981-86 hade Arie Gelber varit den avgjort mest tacksamma och intressanta. Det var 1983 efter Laszlo Pasztors beklagade avsked från Göteborg som vi fick Arie Gelber för ett tillfälligt gästspel, varunder han slog lock för öronen på hela församlingen, grälade med Elias Bentow när denne försökte lura honom på en del av den överenskomna betalningen, och gav sig av mitt under högtiderna för att aldrig mer komma tillbaka. Han var besviken på församlingen som mest lämnat honom ensam, som fått honom att sjunga gratis på ett bröllop och dessutom försökt lura honom på en del av den överenskomna betalningen. Utom mig var det bara en annan i församlingen han inte blev besviken på, och det var den gode försynte och universellt kunnige föreståndaren Theodor Lilienthal, som då var 75 år och bara hade några år kvar att leva. Dennes demission från ämbetet 1985 ledde indirekt till att synagogan blev utan kantor för ett farligt längre tag, så att rabbinen tog över och fick både organisten och kören skrotade.

Efter 11 år hörde alltså denne Arie Gelber av sig till mig igen när han satt i Hamburg och vantrivdes så att till och med Göteborg framstod i ett förklarad ljus för honom. Det avgjorde saken. Han blev min första hållplats på min nya stora Europaturné, som hur stor den än var aldrig skulle kunna ersätta förlusten av Mount Everest.

Hamburgs judiska församling är inte stor, och i denna tyska mammutstad finns det bara en synagoga - Hitler förstörde alla de andra, och den som nu finns är helt modern, en kal och naken betongbyggnad utan charm eller personlighet bakom rigorösa säkerhetssystem av järnstaket och patrullerande poliser. Till kvällsgudstjänsten på fredag mellan Nyåret och Försoningsdagen kom det bara 15 personer i tid, medan det gradvis infann sig fler senare. Församlingen är ortodox, där finns varken orgel eller kör, så man kan förstå att Arie Gelber kände sig ensam.

Emellertid hade han inte alls förändrats under dessa 11 år och inte hans fru heller - hon var exakt lika rund och glad fortfarande, var en exakt lika god kokerska och hade kvar samma bullrande humor - en Birgit Nilsson i en judisk kantors kök.

Det är svårt att tänka sig ett sådant par - en lång mager man av bara musik och andlighet, full av bara sång och chassidistiska traditioner, med klen språkkunnighet utom i hebreiska, tillsammans med denna frodiga fylliga matlagerska, full av humor och med alla världens språk på sina fem fingrar, en kvinna av bara charm, mat och jordisk duktighet, men de har varit gifta i femton år, har inga barn och trivs bra tillsammans, så bra att de inte kan leva utan varandra.

Även församlingen var som alla judiska församlingar ett brokigt lapptäcke av kontraster. I församlingen ingick etniska grupperingar från Ryssland och från Persien, som hävdade sina egna traditioner i kollisionkurs mot tyskarnas. Ryssarna var ett ganska roligt kotteri, som i denna ortodoxa församling struntade helt i alla ortodoxa regler och gjorde precis vad de själva ville om det så måste ske i smyg. Ett

antal bodde i församlingshemmet och hade där installerat egna TV-mottagare på sina rum för ryska program som de såg på dag och natt även på sabbaten, och ingen kunde hindra dem, fastän regeln var att man bara fick se på TV i församlingshemmets salong gemensamt och aldrig på sabbaten. De ryska judarna gjorde precis som de själva ville.

De iranska judarna ställde till med mera problem, för de krävde införandet av iranska traditioner i religionsutövningen, vilket rubbade allas cirklar. De var inte populära.

Det största problemet i församlingen blev emellertid undertecknad. En goj var inbjuden till synagogan under sabbatsgudstjänsten av en ortodox kantor, och inte nog med att gojen var utan slips och gick i sandaler, han hade dessutom utbyte med de ryska libertinerna som inte drog sig för att skriva ner adresser åt honom mitt på sabbaten i synagogan, och dessutom följde denne goj med i Siddur under gudstjänsten och deltog i församlingens Kiddusch! Det var en hårsman från skandal, och kantorn var mycket noga med att jag inte för någon skulle avslöja att jag hade spelat orgel i en synagoga i fem år. En sådan upplysning i ett ortodoxt sällskap hade fullkomnat skandalen. Ändå föredrog jag öppenhet och svarade ärligt på församlingens ordförandes frågor och avslöjade då även till och med att jag utfört den oerhörda dödssynden att spela orgel fem år i en synagoga. Han genmälde, att församlingens Kiddusch egentligen bara var avsedd för församlingen men att jag var hjärtligt välkommen att delta ändå.

Allt detta kan förefalla obegripligt för en icke-jude, och inte heller går det att göra det mera begripligt. Det är kanske därför bäst att inte fördjupa sig mera i saken.

Hamburgs televisionstorn är mer än 150 meter högt. Hissen upp till cafeteria kostar 6 mark, och där kan man trängas med halva Hamburgs befolkning och inta något smått (en kopp kaffe kostar 4 mark) till skrällande schlagermusik. För 12 mark extra kan man bege sig till den revolverande restaurangen tio meter högre upp och där sitta så länge man vill och äta hur mycket kakor man vill till en kopp kaffe.

Min värd tog mig även med till hotell Intercontinentals casino. Han var själv rouletteexpert och hade som mest tjänat 2000 mark på fyra timmar. Emellertid förde jag tydligen otur med mig, ty i mitt sällskap gjorde han bara förluster. Inte heller var jag särskilt imponerad av atmosfären eller klientelet. Alla män hade de mest gräsliga blommiga och flamboyanta slipsar på sig, och alla damer verkade bedagade och uttråkade. Tobaksröken låg tung över salongerna, och croupiererna verkade kroniskt yrkeströtta. Även här vållade jag skandal. När jag reste mig för att gå sade jag vänligt "*Thank you*" till croupieren bredvid mig. Det skulle jag aldrig ha sagt. Man talar inte till croupierer i onödan, och croupieren tittade mycket riktigt förvånad på mig, som om aldrig någon tidigare sagt ett vänligt ord till honom. Min värd gav mig en sträng uppsträckning för att jag vågat säga ett enda vänligt ord till en croupier.

Emellertid kunde jag även bereda mitt värdfolk en viss glädje genom att ge en liten privatkonsert i församlingshemmet. Pianot var gammalt och undermåligt, några toner gick inte att stämma, varför man måste sticka papperstussar mellan de sjuka strängarna, men det gick bra ändå, och alla var nöjda och glada.

Sedan kom kallduschen. Av säkerhetsskäl förbjöds mitt värdfolk att ha inneboende hos sig vilka de än var, så att till och med kantorns moder varit ovälkommen och körts ut om hon kommit på besök. Samma öde måste således vederfaras mig. Kantorns lilla hus i anslutning till församlingshemmet var bevakat av tre patrullerande poliser 24 timmar om dygnet, och dessa bestämde de omänskliga säkerhetsreglerna. Det var bara för mig att packa och resa vidare.

En sista intressant notis om min värde kantor: han led av ett högst ovanligt och märkvärdigt yrkesproblem. En judisk kantor måste sjunga väldigt mycket, och på Jom Kippur (Försoningsdagen, den största högtiden) måste han hålla på nästan 14 timmar i ett sträck. Det är mera krävande än Wagner. Min kantor hade en mycket stark röst, och han led av ständigt återkommande huvudvärksbesvär till följd av att han så våldsamt använde sitt huvud till resonanslåda. Han är känd för att kunna få vilken synagoga som helst att vibrera av sin starka röst. Tänk då på vilka påfrestningar hans stackars huvud måste utsättas för som resonansbotten för en sådan allt genomträngande och genomrullande röst....

Detta var nu mest för sådana som intresserar sig för musik och det judiska, men i nästa nummer fortsätter vi resan söderut.

Den mirakulösa strulresan till Cambridge, del 3

Det stora problemet nu var att min reskassa redan var konsumerad till 70 procent. Jag hade tillräckligt kvar av mina svenska pengar för behov under återresan (200 kronor), och min tågbiljett tillbaka var betald, men hur skulle jag ha råd att leva i Cambridge? Resultatet av detta problem var att jag faktiskt kom till Cambridge som en tiggare, vilket kändes synnerligen olustigt.

Emellertid blev jag väl omhändertagen. Först gjorde jag Cambridge på egen hand och konstaterade att den viktigaste delen av staden med alla "collegen" var stängd för alla utom för studenter. Därmed var man exempelvis begränsad till att använda endast tre av broarna över floden Cam.

Men när väl min vän tog hand om mig öppnades alla portar. Vi besökte systematiskt alla collegen och fann båda det mest intressanta och vackra vara St. John's med bland annat "Suckarnas bro", fyllt av melankolin från alla körda studenter som i sin tröstlöshet brukar komma hit och reflektera över möjligheten att dränka sig i Cam - det är här som Cambridge faktiskt påtagligt erinrar om Venedig. Som god tvåa kom väl Trinity College, ett av de rikaste, där kronprins Charles studerat. Sedan kom alla de andra - Caius, Corpus Christi, King's, Peterhouse, Clare's, Queen's (med Erasmus av Rotterdams tillfälliga bostad), och så vidare. Jesus kom vi dock aldrig fram till. Det var på Caius College jag fick bo i ett gästrum högst upp med utsikt över King's Chapel och huvudgatan. King's Chapel var det enda vi inte fick fritt tillträde till då där som bäst förekom generalrepetitioner, grammofoninspelningar med mera.

Men jag sov som en stock den natten. På morgonen frågade mig städerskan om jag inte hade störts av klockringningen i kyrkan bredvid eller av gatuborrmaskinerna, men jag hade inte hört någonting. Man sover gott i Cambridge, vilket för min del kunde konstateras redan 1963.

Den följande dagen var min avresedag. Frukost intogs på colleget i refektoriet tillsammans med studenterna, sedan åhördes en föreläsning om James Clerk Maxwell, han som förklarade Saturnus ringar och uppfann vektorn, ett matematiskt färggeni från Skottland (1831-79) som jag inte visste någonting om tidigare, och sedan intogs lunch på Cambridges "studentkår". Efter ett sista besök i Queen's och St. John's anträdde återresan med början till fots till stationen.

Jag hade fått ett nästan kungligt mottagande i Cambridge, alla dörrar hade öppnats för mig, jag hade fått uppleva alla parker och även de hemligaste broar och kapell, jag hade bjudits på de läckraste restauranger, (te på Henry's, middag på den utsökta indiska India House med efterrätt på den cypriotiska "Varsity" och pubbesök

på "The Eagle",) och jag hade fått stifta bekantskap med de bästa antikvariaten, ("The Bookshop" och "The Haunted Bookshop". "Heffers" hade inte mycket att komma med.) På kvällen hade vi gömda bland buskarna fått åse sluts scenen av "Othello" i en föreställning ute i det fria. Vi hade på det korta dygnet hunnit med hur mycket som helst, och allt hade varit perfekt.

På förmiddagen hade jag tänkt gå till stationen för att närmare ta reda på aktuella tågtider, men antikvariaten hade dragit ut på tiden, och jag hade sedan haft en tid att passa. Emellertid var klockan bara 16.45 när jag kom till stationen, och båten skulle gå först 20.30. Tre timmar och trekvart tyckte jag erbjöd goda marginaler för en tågresa till Harwich.

Det visade sig att det enda möjliga tåget skulle avgå först klockan 18, men jag behövde sedan bara byta en gång. Från Ipswich skulle tåget då komma fram till Harwich några minuter innan landgången skulle dras upp. "Jaha," tänkte jag, "det räcker med att det tåget blir försenat några minuter, och jag riskerar att missa båten."

Och det var just vad som hände. Det tåget blev 20 minuter försenat. Dramat utspelade sig i Ipswich. Det började med en lång palaver med stinsen. Han talade i telefon direkt med Harwich och drog den slutsatsen att min enda chans att hinna till båten var att ta en taxi direkt. Men jag hade allt som allt två pund och 200 kronor. Ingen taxichaufför ville ta mig med. De menade att det var järnvägen som borde betala. Järnvägen förnekade detta med den ursäkten att jag hade kunnat ta ett tidigare tåg från Cambridge. Det hade stinsen rätt i, men hur kan man som svensk ana att tre timmar och trekvart inte skulle räcka till för en tågresa i England på bara 11-12 mil? Under tiden rann minuterna iväg, och min sista chans gick förlorad. Det enda jag kunde göra var att ta det försenade tåget till Harwich och sedan fortsätta diskutera problemet med Scandinavian Seaways.

När jag kom till Harwich låg båten fortfarande vid kajen. Jag rusade upp till terminalen och frågade om det ännu fanns en möjlighet. Det var precis fem minuter efter avgångstid. De sade att båten visserligen låg kvar, men att landgången var hissad och båten helt tillsluten. Dessutom hade jag en cykel som skulle med. Det fanns ingen möjlighet. Sedan blev personalen väldigt upptagna med att stänga kontoret för dagen.

Det enda de kunde göra för mig var att boka om min biljett. Nästa båt till Göteborg skulle avgå först på söndag fem dagar senare, varför de satte mig på en båt till Esbjerg följande dag..

Jag växlade mina sista svenska reservpengar. Allt jag hade var nu 16 pund. Hur överlever man ett dygn och tar sig sedan på en flerdygnsresa till Esbjerg längst ner i södra Danmark och därifrån till Fredrikshavn längst i norr och därifrån över till Göteborg på 16 pund, som måste växlas två gånger på vägen?

Även om jag kunde ta mig över till Esbjerg och därifrån cykla till Fredrikshavn (32 mil) kunde jag knappast göra detta utan mat. De 16 punden skulle ofelbart ta slut under vägen.

Till detta kom problemet med omedelbart förestående övernattnings i Harwich. Det billigaste hotellet "*Captain Fryatt*" skulle sluka alla de 16 punden genast. Vem ville väl tillbaka till ett så ruskigt ställe? Det enda att göra var att ta tåget tillbaka till Cambridge, komma dit som en tiggare för andra gången och hoppas på hjälp - följande morgon. Natten måste tillbringas som uteliggare.

Det fanns visserligen också den möjligheten att samma natt *cykla* tillbaka till Cambridge. Emellertid måste jag boka om min biljett *igen* om jag skulle fara till

Cambridge, och Scandinavian Seaways skulle inte öppna sitt kontor igen förrän klockan 11 på morgonen.

Det finns cirka två miljoner uteliggare i England. Jag var nu en av dem, och det kändes behagligt, för jag var ju inte ensam. Till en början låg jag på golvet i gångbron över järnvägsspåren, men klockan två kom det en gammal städare dit för att putsa upp hela terminalen. Han hade tydligen erfarenheter från förut av blottställda olyckor som missat båten, så han föreslog mycket vänligt och godmodigt att jag skulle flytta in i den stora varuhissen. Den var varmare, där kunde jag stänga om mig, och jag kunde till och med släcka belysningen. Hans råd var synnerligen gott, jag tackade så hjärtligt, och där sov jag sedan ostört med min regnjacka och kofta till huvudkudde ända till klockan 7.30 på morgonen. Att då med igenmurade ögon och en ryggsäck som en annan luffare stiga ut ur varuhissen och därmed chockera alla de betydligt mer städade människor som passerade gångbron, som aldrig sett varuhissen öppnas inifrån tidigare eller ens släppa ifrån sig en levande man, var en upplevelse också det. Man kan skrämra slag på andra med mindre.

forts. i nästa nummer.

Cypern i våra hjärtan, del 5 och avslutning.

Kourion är en annan gammal grekisk stad med Cyperns bästa amfiteater som används flitigt för närvarande med gotiska Macbethkulisser. Den grekiska smaken från antiken förnekar sig aldrig - även från denna amfiteater har åskådarna den mest praktfulla tänkbara utsikt över hela sydkusten.

Där fanns även en utgrävd villa från 300-talet med bisarra blandningar av hedniskt och kristet. Huset var kristet med symboler som fisken tydligt markerande den kyrkliga tillhörigheten medan villan samtidigt hade lokaler för hela det romerska bad- och bastusystemet med obligatorisk bordell och intilliggande matsal med alla behöriga festsymboler - Afrodite, nymfer, bacchanalia, nakenhet, lössläpphet och hejdlös livsglädje, alla sådana symboler som utmärkte varje romerskt hedniskt hus med någon förmögenhet. Här smälte den frisinnade hedendomen totalt samman med urkristendomen utan några moraliska betänkligheter.

De mest omfattande utgrävningarna pågår emellertid i den gamla huvudstaden Paphos längst i väster. Antikens båda huvudstäder på Cypern var Paphos och Salamis (vid Famagusta) där Kimon från Athen slutade i ett sjöslag och därmed krönte en av det klassiska Greklands mest hedervärda politikerbanor som hjälte. Från trakten av Paphos kom ärkebiskop Makarios, Cyperns mest dugliga och minnesvärda president, som därför gjorde vad han kunde för att rycka upp just Paphos som turistort. Numera reser få turister till Paphos.

Ärkebiskop Makarios' bana som skicklig politiker var ett enda oändligt kompromissande och slingrande mellan grekiska, turkiska och brittiska intressen, som stred mot varandra, och vanligen klarade han att hålla en ytterst känslig politisk balans. Ett exempel: när engelsmännen skulle avkolonisera Cypern krävde de 100 square miles för sina baser. Grekcyprioterna vägrade gå med på så mycket som ett tresiffrigt tal. Drottning Elizabeth själv var inblandad i förhandlingarna, och Makarios föreslog henne att engelsmännen skulle sänka sitt krav till 99, så att det blev ett tvåsiffrigt tal. Det gick slutligen både greker och engelsmän med på.

Makarios var som enkom skapt för att bemästra den känsliga trilateral politiska problematiken på Cypern och var enormt vördad av både grek- och turkcyprioter för sina ansträngningar till en konstruktiv politik. Vad han inte klarade av var diktatorisk inblandning utifrån. Den grekiska militärjuntans inblandning och annektering var en kniv i ryggen på hela hans diplomatiska livsverk, som fick ett definitivt skott i vattenlinjen genom den turkiska invasionen.

Även den turkiska befolkningen på Cypern är delad. Turkcyprioter betraktar fastlandsturkarna som marodörer som kommer och förstör deras värld, och många turkcyprioter har utvandrat från Cypern på grund av detta. De turkar som inplanteras på Cypern är anatoliska bönder, fattigt obildat folk, som inte ens förstår turkcyprioternas språk. De är lika impopulära bland turkcyprioter som bland grekcyprioter.

Makarios dog 1977 tre år efter turkinvasionen och mitt uppe i sitt livs tyngsta och svåraste krig för att försöka åtgärda den hopplösa situation som orättvist drabbat den av Afrodite enkom för kärlek utvalda ön med dess goda, öppna och harmlösa folk, som varit samma greker i 3000 år. Turkarna, som bott där i 400 år, blev aldrig mer än 20 procent, och likväl har Turkiet genom krig ockuperat 40% av ön och därmed dess värdefullaste områden och rikaste industrier - och låtit allt förfalla.

Doktor Sandy lämnade Cypern torsdag morgon, och Steve följde med honom. Hur de ordnade med den korttidshyrda trevliga lägenheten utanför Limassol fick jag aldrig veta, men förmodligen hyrdes den väl ut till någon annan.

Agia Napa, där jag bodde, var en typisk medelhavsturisthåla på gott och ont. Bilden skiljer sig inte mycket från Mallorca, Kanarieöarna, Malaga eller Saint Tropez. Hela staden domineras av turismens totala ytlighets bullersamma sockerglasyr med tyngdpunkt på plageliv under dagen och krogliv på natten. Hela centrum av staden består bara av krogar med ett öronbedövande discolarm som kommer ut från alla krogar samtidigt och försöker överrösta varandra med bara blandat mardrömsbuller som resultat. Och ändå är alla dessa dyra krogar fulla om kvällarna av, som det verkar, fullständigt urblåsta turister som köper detta larm och betalar för det frikostigt. De kan inte prata med varandra genom oväsendet, men de kan dricka med varandra, och det är väl detta de gör.

I denna turistkultur försvinner det cypriotiska elementet helt, men en och annan lyckas ändå sticka av. En gammal toker hade tydligen som sin utkomst att spela apa på centraltorget med att dansa till discobullret med en tre meter hög hatt av cococolamuggar, spriteflaskor och annat turistskräp limmat som ett Babelstorn i en jättelik strut på huvudbonaden, som han balanserade på huvudet medan han dansade; ty han förekom där med sin ryckiga styltiga dansstil varenda kväll.

Även några matställen skilde sig från de vanliga turistkrogarna. Den mest imponerande restaurangen var väl "Kapten Andreas" med bara ett stort urval fiskrätter på menyn. Hans restaurang var mycket respekterad. Han hade en egen fiskebåt nere i hamnen som alltid när det behövdes stack sig ut till havs och förnyade förrådet.

Bland krogarna höll jag mig helst till "*The Five Kings*". Det var den enda krog jag fann som inte körde med öronbedövande högtalaroväsen. Den låg lite avsides, och det var mycket behagligt att där koppla av från turistmedelmåttighetens stök och stön med en obligatorisk mediumdry sherry varje afton efter solnedgången.

Naturligtvis var det även behagligt att gå ut i havet och simma ordentligt. Vattnet var svalkande och friskt, och ju mer olidligt solgasset blev, desto skönare blev det i havet. Men det fanns vissa risker. Simmade man något för långt ut från

stranden blev man lätt fattad av strömmarna och kunde man föras iväg vart man icke ville. Detta var givetvis inte att rekommendera.

I sin helhet förblev Cypern ett ljuvt land där allt var behagligt och tillmötesgående. Till och med de inhemska vinerna hade alla något mjukt och ljuvt över sig. Detta utmärkte framför allt människorna trots den pågående turkiska ockupationen av två femtedelar av ön. Den förblir ändå Afrodites arvedel, och må hon fortsätta förvalta och influera den väl i eviga tider till uppbyggelse för alla som därav vill ta del. Om man håller sig till henne kommer man aldrig i dåligt sällskap på Cypern.

Och faktum är, att umgänge med Afrodite är bra för ens hälsa. Denna goda egenskap hos henne framhålles sällan, men alla som har erfarenheter av henne måste medge att hennes betydelse för hälsan måste vara minst lika betydelsefull som Asklepios - om inte mer.

Slut.

Besök hos musiken, Sista akten.

Vid Schuberts sjuksäng. Ett torftigt rum.

Doktor Vering Nå, doktor Wisgrill, vad anser ni ?

Doktor Wisgrill Doktor Rinna har minsann överlämnat åt oss ett olösligt problem.

Vering Ja, han hade tur som blev sjuk. Ändå måste vi göra vad vi kan.

Wisgrill Kan vi göra något?

Vering Det är det vi inte kan. Vi kan bara sitta här och vänta på att han går i koma och sedan blir lik.

Wisgrill Hur lång tid ger ni honom?

Vering Skulle ni ge honom några marginaler alls?

Wisgrill Ni vet mera om veneriska sjukdomar än jag.

Vering Ändå överträffar detta fall alla mina erfarenheter av någonting liknande. Vi har hans historia. Jag har talat med Schober. För mindre än sex år sedan ådrog han sig syfilis. Sjukdomen manifesterade sitt första stadium för fem och ett halvt år sedan. Det andra stadiet uppträdde så småningom, men nu tyder allt på att han redan uppnått det tredje stadiet, fastän det tredje stadiet aldrig uppträder förrän efter tidigast tio år. Här är mycket mer än bara syfilis. Och märkligast av allt är hans blodprov, som visar att hans blod fullständigt håller på att urvattnas och upplösa sig. Denne man har inget blod mer i kroppen. I stället har han en blek och fadd sås, som jämfört med normalt blod ungefär är som vatten jämfört med mjölk.

Wisgrill Är det tyfus?

Vering Han kan vara smittad, denna bostad är genompyrd av giftigt mögel, men friska människor kan klara det.

Wisgrill Hur är det med hans nerver?

Vering Det är hans nerver som helt har brutit ner honom. Det centrala nervsystemet är så hårt angripet att det redan har kollapsat.

Wisgrill Då är det alltså ingenting vi kan göra?

Vering Nej, ingenting. Det är bara att invänta hans bortgång och sedan i vårt dödsintyg förneka att dödsorsaken var syfilis.

Wisgrill Ja.

(De avlägsnar sig.)

Stråkkvintett C-dur, andra satsen.

Schubert (vaknar till) Vad denna oändliga tomhet är underbar i sin universalitet!

Jag hälsar er alla, min ensamhets framlidna vänner!

Franz Theodor Schubert (stiger fram) Nå, min son, vad var det jag sa?

Du är trettioett år och redan döende! Se nu vart dina griller har fört dig!

Schubert Min far, jag ångrar intet.

Franz Theodor Då dör du som du levde en dåre!

Schubert Min far, ni kunde aldrig förstå skapelsekraftens obetvinglighet.

Jag bara var tvungen att bli heltidskompositör. Förstår ni inte det?

Franz Theodor Du fick en fix idé som du föll för, som somliga faller för billiga horor och därav blir smittade med gonorré eller syfilis för livet, som den oduglingen Mozart.

Schubert Han hade åtminstone en musikalisk och förstående far.

Franz Theodor Är det då mer än en förlåtande och tålmodig far? Jag förlät dig och omfamnade dig varje gång på nytt som du kom tillbaka till min hederliga skola.

Schubert Mot musiken är all heder och förnuft utan talan. Musiken är en högre uppenbarelse än själva filosofin och visheten. Det sade Beethoven.

Franz Theodor Det var Beethoven som förgjorde dig.

Schubert Nej, min far. Det var musiken som förgjorde oss bägge, både mig och Beethoven, och ingen makt i världen hade kunnat sätta sig däremot.

Franz Theodor Du menar att ditt fall var hopplöst från början?

Schubert Nej, far, musiken tog mitt liv från början och för evigt. Försök att se det positivt.

Franz Theodor Det kan jag som din far aldrig göra.

(sätter sig på en stol vid sidan av rummet med händerna på sin käpp, som han har stående mellan benen.)

Schubert Därför att du som alla naturliga fäder bara var en egoist. Därför fann jag mig en bättre fader.

(Joseph Haydn visar sig.)

Schubert Fader Haydn, varför var du allena så lycklig, medan både Mozart, Beethoven och jag tvingades att lida så ohyggligt?

Haydn Min käre mest älsklige lärjunge, jag var ej alltid så lycklig. Jag klarade mig dock tills jag fick en aktningsvärd ålder, tack vare allenast att jag aldrig hade ihop det med kvinnor.

Schubert Dock var du gift.

Haydn Med fel kvinna. Hon var bara systemen till den som jag verkligen älskade, och äktenskapet fullbordades aldrig. Jag lärde mig tidigt att avstå från kärleken, bränd som jag var av dess baksidor.

Schubert Är det allenast för kärlekens skull som vi drabbats så hårt, jag och Mozart?

Haydn Ja, faktiskt, det är vad jag tror, ty musiken är svartsjukast av alla kvinnor.

Hon tål ingen kärleksrival till sitt eget jungfruliga och obarmhärtiga väsen, som offerar allt mänskligt för den översinnliga renheten, skönheten och idealet.

Schubert Du ångrade aldrig ditt ensliga ungarliv?

Haydn Nej, ty i stället så kunde jag i lugn och ro skapa grunden för er tre, för den musikaliska formen, för den seriösa musiken i framtiden, för symfonin, stråkkvartetten, sonaten, för allt i musiken som ger den sin eviga stabilitet.

Schubert Jag och Mozart och Beethoven kan aldrig tacka dig tillräckligt för allt du gav oss och för att du levde så länge.

Haydn Min son, jag beklagar att ingen av er kunde visa sig lika beständig och seg.

Genom att du nu dör yngst av alla dör också den klassiska mest seriösa musiken.

Schubert Nej, fader, vi dör ej, och ej heller dör den musiken. Vi dör för musiken, och därför fortlever vi liksom musiken för evigt. När nya fåfänga romantiker och experimentatorer glömts bort skall vi fyra tillsammans med Händel, Vivaldi och Bach dock fortfarande leva och kärleksfullt spelas mer ivrigt än någonsin. Därför allenast har vi komponerat och levat och hållit oss till våra klassiska former, som du endast gav oss.

Haydn Du kanske har rätt. Men, min stackars elev, du den rikast begåvade av alla melodimakare någonsin, varför i fridens namn nedlät du dig till att följa med Schober till den där bordellen?

Schubert Min fader, du älskade aldrig ett fruntimmer själv. Därför kan du ej någonsin fatta hur det kunde hända. Men se! Här är damen i fråga!

(Horan inträder. Haydn drar sig tillbaka och sätter sig bredvid kompositörens fader.)

Schubert Goddag, kära flickebarn! Här ser du mig helt nedbruten för evigt av dina förförelsekonster. En kvinnas professionalism överträffar i regel den bästa mans högsta och ädlaste strävanden och får dem snöpligt att sluta i diket. Säg, är det ej så, hulda mö?

Horan Skyll nu inte på mig. Det var inte alls jag som förförde dig eller som fick dig på fall.

Schubert Men min sjukdom då? Fick jag den ej just av dig?

Horan Du var sjuk redan innan du mötte mig. Du var helt dödsmärkt från början.

Schubert Med vad?

Horan Med musiken! Det är bara den som har tagit ditt liv! Att jag smittade dig var allenast ett led just i din musikaliska utveckling. Du hade dött även utan mig blott av musiken.

Schubert Rannsakar du då all musik som en mördare?

Horan Nej, ej en medveten mördare, endast en oskyldig mördare, som aldrig handlar med avsikt och som aldrig äger motiv. Om ni fyra är höjdpunkten i den seriösa musikens historia, så har den musiken förstört era liv mera än någon annans. Herr Haydn dog barnlös och hustrulös, snöpt av musiken. Herr Mozart var så överlägsen som musiker att alla hade intresse av att han så tidigt som möjligt fick dö. Grymmast var dock musiken mot Beethoven: hon tog hans hörsel ifrån honom, så att han aldrig mer skulle få höra på någonting annat. Och dig, stackars plufsige tjockis, har grymma musiken torterat ihjäl gradvis långsamt men säkert blott för att framtvunga ur dig ständigt ljuvligare melodier.

Schubert Så jag är då ej sjuk av syfilis men endast av mitt beroende under musiken?

Horan Precis. Även Schumann och Mendelssohn kommer att plågas ihjäl liksom du och dö unga och vackra som offer på den musikaliska obönhörlighetens altare.

Schubert Är då musiken så orättvis? Offrar man sig blott av fåfänga då?

Ger man allt bara för att gå hädan helt bortgjord som narr?

(Beethoven uppträder, tränger undan horan.)

Beethoven Inte alls.

Schubert Är det du, käre Beethoven?

Beethoven Ja, det är jag.

Schubert Hur kan du komma hit in i detta mitt tarvliga sjukrum, du den allra störste av kompositörer?

Beethoven Min broder, jag ville ta skadan igen för att vi aldrig fick möjligheten att dricka tillsammans.

Schubert Vad menar du?

Beethoven Alla fick skåla med dig utom jag. Du drack Grillparzer, Bauernfeld, Moritz von Schwind, alla de mest framstående konstnärer till, utom mig. Även jag tyckte om att emellanåt tömma ett glas.

Schubert Men då gör du mig uppriktigt ledsen, ty nu har du kommit för sent. Jag kan ej längre få ner det bittersta utan att kräkas.

Beethoven Då får vi väl skåla i himmelen.

Schubert Men det är nog lika bra att jag dör. Aldrig kunde jag mäta mig med dig ändå.

Beethoven Då är du lika ödmjuk som jag var förmäten.

Schubert Men allt vad du sade var sant. Efter dig kan ej någon mer komma med någonting större.

Beethoven Och ändå så kom du med mycket som var mycket större.

Schubert Det menar du inte. Vad tänker du då på?

Beethoven (sätter sig på en stol intill sängen) Min vän, jag var en stackars fan som blott spårade ur. Jag var bra tills jag fastnade i symfonin. Allt gick bra för mig tills jag förlorade mitt ideal, när Napoleon krönte sig själv till fransk kejsare just när jag fått min Eroicasymfoni färdig för honom. Då sprack hela världen för mig, och jag gick helarg hem och förbannade den och välkomnade hjärtligt i stället min dövhet, som gjorde att jag skulle slippa få umgås med hela den vidriga världen. Eroican, Appassionatan, min Waldsteinsonat och min Kreutzeronats var det bästa jag gjorde. Vad som därpå hände var det att jag fastnade helt i mig själv. Jag gick under, jag storknade, jag gick och drunknade i mitt privata dilemma min egen personlighet. Därefter blev jag som mänska omöjlig, och som komponist blev jag ständigt blott svårare, mera förkonstlad och mindre naturlig. Som compensation för min undergång skänkte Gud Schubert åt världen. Han krönte på nytt melodin, enda härskaren av all musik i all evighet.

Schubert Jag gjorde mest bara enkla enfaldiga sånger.

Beethoven De sångerna är världens vackraste sånger och kommer att alltid förbli så. Min Missa Solemnis och min usla Körsymfoni och allt knog och allt kneg som jag hade med dem, särskilt med deras gräsliga fugor, är ingenting mot blott en skön melodi i all enkelhet. Blott melodin är naturlig i hela musiken. Allt annat är bara förkonstling. Och ingen förstod sig så ypperligt på melodin just i dess mest naturliga väsen som du. Därmed är du en långt större tonsättare än jag själv.

Schubert Käre mästare, jag har blott en enda bön till er nu när jag skall till att dö.

Beethoven Tala ut, käre broder.

Schubert Jag ber att få ligga hos dig när jag äntligen ligger i graven.

Beethoven Det skall det väl ej vara några problem med. Du säger blott att du vill ligga i Währing. Där ligger jag själv, och då ligger vi i samma jord.

Schubert Det är allt vad jag ber om.

Beethoven En småsak.

(*Beethoven* sitter kvar närmast Schuberts säng. Wisgrill och Vering kommer baklänges in, försöker fåfängt hålla borta Schuberts vänner från rummet.)

Wisgrill Mina herrar, han har inte långt kvar!

Schober Vi måste få se honom!

Vering Var då tysta åtminstone! Stör honom inte! Han kanske har fallit i sömn! Ännu är allt hopp ej ute! Han kan ännu tillfriskna!

Wisgrill (buttert till Vering) Slå ej blå dunster i ögonen på dem!

Bauernfeld (lyckas forcera sig in) Schubert! Här är vi! Varenda en av oss! Vi tillåter ej att du dör!

Schober (lyckas komma fram) Aldrig skiljs vi från dig.

von Spaun (gråtfärdig) Broder! Än finns det hopp! Du kan alltjämt bli frisk!

von Schwind (kommer fram) Vi skall sitta som förr där på Ankaret och tömma bägare nästan till morgonen!

Vogl (sist men inte minst) Franz, du behövs för musiken. Den klarar sig ej utan dig.

Schubert (mycket svagt) Schh! Var då tysta! Jag har ju en gäst!

(Alla blir tysta och konfunderade och tittar omkring sig.)

Schober (efter en paus, dumt) Vad då för en gäst?

Schubert (mycket svagt) Ser ni då inte att Beethoven sitter bredvid mig?

(Ingen ser Beethoven. Vännerna förblir om möjligt ännu mer konfunderade och läkarna skakar sorgset på huvudet.)

RIDÅ.

(30.7.1989)

Filmer

Den intressantaste aktuella filmen är givetvis Kieslowskis röda avslutande del i sin trilogi i den franska trikolorens färger, en film som i vanlig Kieslowskisk formfulländning avslutar trilogin med en perfekt final som sammanbinder alla tre i ett mästerligt hopflätande av olika mänskoöden till ett svindlande mänskligt perspektiv. Kieslowski kan konsten att berätta en historia på ett kombinerat filmiskt och logiskt sätt som saknar like i nutida filmkonst. Även om den röda filmen inte når fullt upp till samma nivå som den blå är den dock oundgänglig och förtjänt av alla tänkbara superlativer - och de två föregående filmerna omistliga som förspel till den.

En annan intressant film var en grådaskig engelsk historia i svart-vitt från 1963 om en sämre sorts lärare i en värsta sortens engelska industristad som fick som läskig sexbomb till elev självaste Sarah Miles i sin debutroll. Läraren spelades av Laurence Olivier och hans fru av Simone Signoret, så det var bäddat för eruptioner. Finalen var inte helt trovärdig, när den stackars läraren för första gången visade prov på en inkonsekvens, vilket teaterroller aldrig får göra - det är ett brott mot det mänskliga dramats yttersta grundregel, att en roll måste genomföras. För övrigt var dock "*Term of Trial*" alltigenom intressant, fascinerande och bländande genom sina rollprestationer.

En helt annan värld kom till synes genom "*A Private Function*" från 1984 om tillståndet under ransoneringstider i England 1948 i en sämre sortens småstadshåla, när det gällde att föda upp en gris utom myndigheternas kontroll till en kommunal festbankett till prinsessan Elizabeths bröllops ära, varvid hela kommunstyrelsen kom i gungning när A) grisen blev stulen och B) fick diarré. Ljudeffekterna var synnerligen imponerande när den stackars grisen Betty fick sina anfall, så att stanken nästan kom ut ur televisionen. Filmen var sevärd bara för dessa speciella ljudeffekters skull. Det hör till saken att läget sedan inte blev bättre av att samtliga inblandade i tur och ordning sedan misslyckades i sina försök att slakta grisen.

Värre var läget i "*The Hills Have Eyes*", där en amerikansk töntig medelklassfamilj efter ett motorstopp ute i öknen råkade ut för konstigheter i form av underliga missbildade figurer som gradvis saboterade allt för dem, sedan åt upp familjens

schäferhund levande, sedan korsfäste familjefadern på marken och satte eld på honom, sedan bröt sig in i deras husvagn, sköt modern och våldtog dottern, - kort sagt, där var det lika bra att stänga av televisionen, vilket inte ångrades. Snacka om korkade butterickseffekter.

Mystiken tättnar över Himalaya

"Det var en ovanligt glad Fritänkare den här gången som nådde oss just när vi satt som djupast försjunkna i världens svåraste bekymmer. Särskilt känner jag mig smickrad över att du numera ger mina små kommunikationer rangen av epistlar, något som är få förunnat utom själva apostlarna. Emellertid kan jag inte vifta bort alla världens problem med ett lättsamt skämt och ett leende som din tydligen nya favorit Mr Wodehouse.

Vår resa hit gick bra även om den beredde oss vissa svårigheter. För första gången på årtal lyckades jag bli ordentligt sjuk vid kontakten med det larmande låglandet omkring Delhi, något som knappast lyckats mig tidigare ens när jag ansträngt mig eller utsatt mig för direkta epidemier och farsoter. Vi vet ännu inte exakt vad det var som hände mig. Jag fick mycket hög feber och låg medvetslös i några dagar utan att jag smittats eller ens fått någon chock av något. Sedan tog det tid innan jag blev normal igen, så att transporten från Delhi till Patna blev mycket svårare än både resan ner från bergen och den vida mer äventyrliga transporten längre österut med *the North East Express*. Jag har tänkt mycket på saken och kommit fram till att min totala utslagning troligen var ett resultat av ett slags överempati, då problemen med både lungpestepidemin och den cerebrala malarian i Rajahstan vållat oss mycket oro och bekymmer.

Men nu känner vi oss på säkra sidan och hemma igen i vårt rätta element bland bergen, fastän Darjiling knappast har varit någon hemvist för mig tidigare. Emellertid kan jag förstå varför du trivs så bra här. Perspektivet är mera romantiskt än kanske någon annanstans längs Himalayas sydsluttningar, då det mäktiga Kanjenjunga bildar en dramatisk östlig utpost som med överväldigande tydlighet markerar var gränsen går mellan det övermäktiga Himalayas gudomliga värld och den betydligt mindre och fattigare mänskliga världen. Det känns nästan som att man här är som gäst hos dig, då jag föreställer mig hur du ivrigt genomströvat alla dessa vindlande små labyrintgator, där elektriciteten efter mörkrets inbrott är lika nyckfull och opålitlig som en tokig kvinna. Inget ont om det veka könet för övrigt, men jag håller mig själv för en lyckligt lottad man som är självständig nog att så här länge ha klarat mig utan det.

Vi bor på olika hotell och flyttar från det ena till det andra för att utrannsaka vilket som är bäst och billigast. Striden står hård mellan *Shamrock* och *Timber Lodge*, men det finns även andra goda kandidater. Här är mycket turister nu främst från Australien och Nya Zeeland, varför det är lätt för oss att byta namn varje gång vi flyttar. Ingen ställer några frågor, och vi har blivit väl omhuldade överallt.

Nu till saken. Det ansågs lämpligt att flytta den planerade konferensen i Kathmandu till Darjiling, då Darjiling är en så intressant knutpunkt för både indiskt, tibetanskt, buddhistiskt och annat universellt-internationellt. Här finns många intressanta tibetanska flyktingcentra, och vägen till Kina är kort. Här står vi på tröskeln till både Tibet och framtiden.

Konferensen blev mycket mera omfattande än planerat, då den planerade buddhistiska renässansen i Kina med buddhistboom i hela Asien som önskvärd konsekvens bara blev konferensens självklara öppningstema. Om än inte lika viktiga debatterades även frågor som resultat av Kairokonferensen, lungpest och malaria-epidemin och den globala miljöförstörelsen med höjningen av världstemperaturen med en hel grad bara sedan 1960 med tilltagande ökenutbredningar som konsekvens under tio gånger så lång tid som huvudfrågan. Det blev även en aidsdebatt till slut som det slutgiltiga olösliga problemet med en oöverskådlig framtidsutveckling som följd mot en riktning som ingen ännu kan orientera sig om. Emellertid lutar det åt att nästa sekel blir betydligt mer frigiditetsfärgat än detta och det av nödtvång, alltså motsatsen till Freud.

Som bot på dessa problem framstår allt tydligare behovet av intellektuell religion, som riktar mänskligheten mera in på förnuftets och själens vägar än köttets och driftens. Buddhismen framstår som den kanske mest väsentliga ledstjärnan därvidlag. Ett tema som ständigt återkommit under denna konferens har varit anklagelser mot kristendomen för att den spårat ur från början; och både påven med sina abortförbudtendenser och Martin Luther har föraktats nästan lika mycket som islam, medan endast som vanligt den grekisk-ryska ortodoxin klarat sig.

Vi beklagar mycket att du inte kunde delta och göra betraktelser och komma med nya idéer och förslag, som hade varit värdefulla, men ovanstående sammanfattar väl konferensens huvuddrag. Vi höll på i tio timmar non stop, våra vänner och deltagare var 25 till antalet och kom i intressant stor utsträckning från Kina utom de flesta andra buddhistiska länder. Min gode vän Roger från Bali var också med, som jag sedan kommer att medfölja till Indonesien.

Nu till dina problem. Jag spärrade upp ögonen en aning när jag såg att du hade vågat ta upp ämnet Lobsang Rampa. Denne excentriske engelsman är ingenting annat än en excentrisk engelsman, vilket man bara behöver studera hans språk och mentalitet för att genast komma på det klara med. Sedan kan man diskutera om han verkligen är en i England reinkarnerad tibetansk lama eller inte. Vad som talar för att han *kan* vara det är hans oerhörda detaljkänedom om förhållandena i Tibet före 1950. Om han inte är det måste man erkänna att han haft intressanta uppenbarelser och åtminstone troligen är clairvoyant, då han kunnat se in i Tibet obehindrat utan att ha varit där. Den enorma åtgången på hans böcker bevisar bara det att hans uppenbarelser inte är ointressanta.

Så har vi din senaste scientolog. Denna debatt roar mig inte. Jag hade trott och hoppats att ämnet inte mera skulle förekomma i din tidning. Emellertid har du bett om min synpunkt, och jag skall avge den.

Jag har alltid respekterat den scientologiska teknologin men samtidigt dragit mig ifrån den i fruktan då den alltid har missbrukats, och det verkar alltid ha varit dess huvudsakliga problem. Den har försökt åtgärda problemet med en sorts bannlysningssystem av missbrukare vilket bara har förvärrat saken. I satsningen på konfrontation i stället för diplomati har scientologin alltid varit bra på att skaffa sig fiender, och varenda fiende den har skaffat sig har den bara skaffat sig alldeles själv. Dess missbruk är av två arter. Dels har vi det ekonomiska missbruket, som din klient beskriver. Det andra missbruket är svårare att komma till rätta med då det är rent psykiskt, vilket också din klient tangerar." (Denna klient var en ung dam som ringde till oss från en annan stad och talade i två timmar. Hon hade förlorat 500,000 kronor på Scientology och därefter övervägt självmord under en tvåårig 'baksmälla' och överlevt detta bara genom att lyckas erkänna för sig själv vilken idiot hon hade varit

- "hade jag haft barn eller anhöriga som blivit lidande genom mitt självsvåld hade jag aldrig kunnat förlåta mig själv," etc.) "Det kan lättast beskrivas genom belysning av det gamla grekiska problemet hybris - nemesis. Grekerna förstod och lärde sig att hybris inte kan förekomma utan nemesis, det vill säga utan att övermodet och självförhävelsen hämnar sig. Denna betraktelse av livet var kanske grekernas viktigaste gåva till mänskligheten utom demokratin. Scientologerna tror däremot att hybris kan förekomma utan nemesis. Genom auditering inspireras de till hybris och tror att de är övermänskor och förtränger varje möjlighet till nemesis och till att de kan ha fel. Deras hybris får dem att förneka att nemesis är möjligt. Desto värre blir deras nemesis.

Jag har träffat ett antal före detta scientologer, och de har ofta liknat din klient. Vanligen har de inträtt i ett slags frivillig anonymitet på livstid mest för att slippa ha mera bråk med deras före detta religion. Deras mentalitet har varit ganska lik sådana som blivit offer för nazister, som blivit indragna i narkotikakaruseller eller som haft med maffian att göra. Detta är scientologins mest avskräckande baksida: fruktan hos dem som hoppat av.

Samtidigt är just sådana föredettingar de intressantaste mänskorna. De har lärt sig något. De har accepterat att leva vidare med sin oacceptabla erfarenhet av livets yttersta bitterhet. Samma mentalitet utmärker de förtryckta tibetanerna, världens idag mest förtryckta folk. Det kroniska förtrycket utbildar dem till att mobilisera extraordinära själskrafter som normala människor inte kan begripa. Det lönar sig aldrig att förtrycka eller förfördela en mänska. Han kommer alltid att kunna ge tillbaka på det för förtryckaren mest obehagliga och oanade tänkbara sätt. Det största problemet för hybris är att nemesis alltid kommer med ränta.

Din förestående resa med din tibetanska reskamrat intresserar mig mycket. Missa för all del inte McLeod Ganj med biblioteket när ni besöker Dharamsala. Hans Helighet lär ni inte få träffa även om han är där, men uteslut inga möjligheter. Tyvärr är jag troligen i Indonesien då, men i vanlig ordning skall jag underrätta dig i god tid om och när vi avreser. Missa inte heller Manali och Kuludalen, även om där är kallt i januari. Missa inte heller Mussoorie bekvämt inom räckhåll från Dehra Dun. Att ta sig upp till Bhaironghati och Gangotri kan vara svårt på vintern, men missa för all del inte Joshimath eller Badrinath även om det är långt dit. Ta väl vara på alla tips ni får på vägen. Improvisation är det enda som alltid fungerar i Indien. Om ni reser in i Nepal så försök även ta er upp till Pokhara. Därifrån kan ni ta er ner till Lumbini på återvägen till Indien. Sedan önskar jag dig bättre lycka till den här gången med Sikkim och Gangtok, men stanna gärna även i Kalimpong. Beträffande Assam känner jag inte till de trakterna, men man behöver nog specialtillstånd för att komma till Tawang. Om ni kommer dit är ni duktiga.

Kim skriver själv om sina synpunkter på min sjukdom, men de låter värre än vad jag upplevde det som. Det var kanske bara min försenade 40-årskris som nu kom som ett hårt slag i huvudet. Det känns bara som om jag plötsligt hade börjat åldras."

Kim skriver verkligen oroväckande om sjukdomsanfallet - han hade helst genast återvänt norrut med J. från Delhi, då han trodde att J. helt enkelt inte tålde låglandsklimatet efter så lång tid bland bergen. Han drar dock paralleller både till doktor Singhs epilepsi och till Max Chablons malaria-epilepsi. Han slutar sjukdomsrapporten med att man kan tillåta en black-out på några minuter men inte på några dygn. Johannes vägrar dock än så länge låta undersöka sig och vågar hoppas att det inte ska hända igen.

Från Tibet har vi även fått andra nyheter. Skolföreningens projekt är lyckligt genomfört, och skolan fungerar. Till skolföreningens rundresa i Tibet i år hade 27 personer anslutit sig, medan den andra längre resan till Kailas även den förlöpt lyckligt. Ett entusiastiskt kort nådde oss efter 16 dagar (daterat 2.10, poststämplat 12.10 och mottaget 28.10) från Rombuk Gompa vid foten av Mount Everest, som bland annat berättade om ett försvunnet ryggsnitt vid badning i Manasarovarsjön. Tydligt är det den sjön man ska bada i och skåda djupt och inte Rakkas Tal, Demonernas Sjö, som Johannes kallar Langag Tso. Alla tio deltagare i Kailasresan tog sig lyckligt runt Kailas på den 40 kilometer långa parikraman med en passering av passet Dolma La på 5636 meters höjd utan några problem. Deras resas enda problem hade varit översvämningar på vägen - vid ett färjställe med obefintlig färja hade de blivit sittande med en jeep i vattnet ett helt dygn. Ändå hade det varit relativt sent på hösten i september, då sådana risker borde vara minimala. Emellertid har tidigare försök till Kailasresor längs denna rutt längs Brahmaputra (Tsang Po) även ibland havererat totalt och nödgats avbrytas.

I nästa nummer ska vi huvudsakligen ägna oss åt årsrapporter, summeringar och ekonomi, men den tibetanska följetongen ser ut att fortsätta så länge Fritänkaren ännu orkar ägna sig åt konstruktiv tankeverksamhet.

Göteborg 7 november 1994.